

СТАНОВИЩЕ

*От: доц. дпн Калоян Димитров Симеонов
Катедра „Европеистика“, Философски факултет
Софийски университет „Св. Климент Охридски“*

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8 Икономика, докторантска програма „Икономика и икономическа политика“ в Стопански факултет на *Софийски университет „Св. Климент Охридски“*

Автор на дисертационния труд: Михаил Райчев Раев

Тема на дисертационния труд: *Икономическите реформи в Гърция и Португалия (1999-2018 г.) – сравнителен анализ*

Научен ръководител: доц. д-р Мариела Ненова Амар

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № РД-38-207/08.05.2024 г. на Ректора на СУ

1. Информация за дисертанта

От предоставената автобиография на докторанта прави впечатление, че той има последователност в своето образование, като задочната докторантура я провежда в Катедра „Икономика“ на Стопански факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ в периода 2019-2023 г. Преди това той е завършил магистърска степен по икономика (макроикономика) в същия факултет. В периода 1991-1996 г. е учил също така Мениджмънт и бизнес администрация във СОУ „Емилиян Станев“ – Велико Търново. Докторантът също така е магистър по Балканистика в период 1996-2001

във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, което явно насочва неговия интерес към Гърция.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд се състои от увод, четири глави, заключение, списък с използваната литература и три приложения.

В увода ясно и изчерпателно са развити основната цел и научно-изследователските задачи на анализа; предмета и обекта на проучването; изследователската теза, подходите, методите и ограниченията на изследването; приносите и структурата на дисертационния труд.

Първа глава представя теоретичните основи на изследването, като се фокусира в пояснение на понятия като фискална устойчивост, финансови кризи, формални и неформални институции. В главата се разглежда също така ролята на елита за определянето на икономическата политика, теорията за публичния избор и новата политическа икономия, както и се прави концептуализация на теоретичната рамка.

Втората глава се фокусира върху анализа за Гърция. Разгледани са нейното политическо и икономическо развитие за периода 1974-2009 г. Специално внимание е обърнато на причините и хронологията на кризата с държавния дълг, политическата и икономическата криза в периода 2010-2018 г., препоръките за реформи и програмите за реструктуриране, като е направено и сравнение между тях.

Трета глава е посветена на Португалия. По-специално внимание е обърнато на нейното икономическо и политическо развитие в периода 1974-1999 г., както и нейното присъединяване към еврозоната. Аналогично на казуса с Гърция, фокусът е също така върху кризата с държавния дълг, препоръките на ОИСР, програмите за реструктуриране и сравнение между тези препоръки и програми.

В последната четвърта глава е направен анализ на икономическите реформи в Гърция и Португалия, както и ролята на елита за промяната на институционалните ограничения, като разглеждания период е 1999-2018 г. Анализирани са сходствата и различията в икономическите реформи в двете страни, институционалните и други ограничения в тях. В рамките на тази глава се прилага и изработения теоретичен модел.

В края на дисертационния труд заключението представя в обобщен вид направените в рамките на изследването основни изводи.

3. Актуалност на изследователската тема

Темата на дисертационното изследване е не само актуална, но и много навременна, защото именно няколко години след отминаването на връхната точка на съответните кризи е най-добре те да бъдат анализирани. В момента когато кризите са още в разгара си, това не е подходящо, а е необходима известна дистанция на времето. Каквата дистанция вече имаме, когато изследваме гръцката и португалските дългови кризи, прераснали в политически и икономически кризи в двете страни.

Темата на дисертационния труд е изключително актуална и поради едно друго интересно обстоятелство. Един от най-големите митове в България във връзка с нейната политика за приемане на еврото е, че след присъединяването към еврозоната в страната може да се разиграе гръцкия сценарий на държавна задлъжнялост и разхлабване на фискалните правила. Този мит не е реален, но е добре да се познава етимологията на гръцката и португалската кризи именно за да се избягват подобни сценарии.

4. Положителни оценки на дисертационния труд

Считам, че дисертационният текст притежава редица достойнства, които следва да бъдат подчертани.

Едно от тези достойнства е ясната и добре подредена структура на дисертационното изследване. Както изисква един добре структуриран анализ, първо е очертана теоретичната концепция на разглежданата проблематика, а след това е предоставен значителен емпиричен материал и данни във връзка с тази проблематика, в случая с двете разглеждани страни – Гърция и Португалия.

Друго достойнство на дисертационния труд, това е точният и разбираем език, който се използва, като в същото време той е на високо академично и научно ниво. Безспорен плюс на изследването е последователното изложение на авторовите тези и разбирания, което спомага за по-достъпното им оценяване от читателя.

Едно от най-големите достойнства на дисертационния труд, това е че въпреки фокуса върху Гърция и Португалия, от изследването са изведени и интересни изводи също и за България.

Като положителен елемент оценявам също така и разработения модел за представяне на отношенията и позициите, заемани от основните актьори във връзка с институционалната промяна в периода 2010-2015 г. Авторската систематизация и оценка са направени по един задълбочен начин.

Друго предимство на дисертационния труд е също така коректното и изчерпателно цитиране на научните източници, както и на източниците на статистическа информация. Докторантът много старателно в рамките на целия текст е отбелязвал тези източници, което допринася за научния стил на неговата разработка. Друга положителна характеристика на дисертационния труд е използването на много голям и разнообразен набор от литературни и научни източници, който обхваща над 243 източника, включващи както научна литература, така и доклади на международни институции и статистически източници.

Големият на брой и добре структурирани и представени таблици, фигури и графики също допълва много доброто изложение на автора. Текстовата част взаимно се допълва и преплита с таблиците и фигурите.

5. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Приемам напълно посочените и изчерпателно изброени научни и научно-приложни приноси в автореферата към дисертационния труд.

От особена важност е направения сравнителен анализ на социално-икономическото и политическото развитие на Гърция и Португалия, разрастването на кризите в двете страни и програмите за излизането от тях. По един задълбочен начин е изследвана и ролята на политическите елити при договарянето на програмите за реструктуриране на икономиките на двете страни с международните кредитори.

Особен интерес предизвиква приноса, на базата на който са изследвани и сравнени програмите за реформи, препоръчани на Гърция и Португалия в доклади на ОИСР преди влизането на страните в еврозоната с реформите в програмите за икономическо реструктуриране, подписани от правителствата на двете страни с Тройката.

Принос в изследването е и ползата от обзорните доклади на ОИСР като форма на индикатори за ранно предупреждение за кризисни явления в икономиката.

Интерес представлява също така табличният модел на оценка на успеваемостта на програмите за икономическо реструктуриране,

създавани от Тройката, отделните елитарни структури и актьори в обществото и тяхното влияние за институционалната промяна в Гърция и Португалия. Разработената матрица за оценка на успеваемостта на една програма за реформи договорена между развита страна и група международни кредитори е от съществено значение, като може да послужи и за други сходни изследвания.

Особено силно оценявам приноса в дисертационния труд, съгласно който в изследването са извлечени няколко урока за България преди присъединяването на държавата в зоната на единната европейска валута.

6. Оценка на публикациите по дисертацията

В автореферата е посочен списък от три публикации, които са свързани с темата на дисертацията. Едната от тях е фокусирана върху изследване на ИПС и теорията за оптимална парична зона. Втората е относно пътя към неплатежоспособността на Гърция по нейния държавен дълг. Двете изследвания са публикувана от Стопански факултет към СУ. Третата е относно акумулирането на гръцки държавен дълг в периода 1981-2000 г. и е публикувана в чуждестранен източник.

Авторът на дисертационния труд участва също така в реномирани научни форуми. Те са проведени както в страната (София, Стопански факултет), така и извън страната (Варшава, Полша и Лил, Франция).

7. Оценка на автореферата

Авторефератът напълно отговаря на изискванията за такъв род документи. Той обобщава по един изчерпателен начин основните тези, разсъждения и изводи от дисертационния труд.

В началото на автореферата са посочени основните характеристики на дисертационното изследване, които са идентични на тези, залегнали в неговия увод. След това е описана структурата на дисертационния труд и е извлечено резюме от най-важните елементи на изследването. Авторефератът завършва със списъка на приносите на дисертационното изследване, списъка на публикациите и на участията в научни форуми на дисертанта.

Авторефератът е изготвен по един професионален начин, като в него в синтезиран вид са застъпени основните тези и авторови приноси.

8. Критични бележки и препоръки

Към дисертационното изследване нямам бележки по същество поради факта, че както вече бе посочено, то е много добре структурирано, балансирано и постига предварително зададените цели и задачи.

Към него могат да се отправят и някои препоръки, които повече засягат възможността за бъдещи проучвания.

Една от тези препоръки е да се отдели малко повече внимание на кризите и програмите по отношение на две други страни от ЕС, в които се забелязват сходни проблеми – Испания и Ирландия. Смятам, че изследването само би могло да спечели от едно подобно сравнение на разработения модел и за тези две страни. Алтернативно, в ограниченията на изследването също може да се посочат ограниченията за липса на анализ на тези два сходни примера, както и защо точно е избрана двойката Гърция-Португалия, а не някоя алтернативна двойка от тази група от четири страни.

Смятам също така, че изследването би спечелило, ако се направи анализ и защо България *не е от тази група страни* (въпреки че е от региона на Югоизточна Европа и е съседна на Гърция страна), за които след като световната икономическа и финансова се разраства в дългова, това води до икономическа и политическа криза, както и се налага намеса на международните финансови институции.

Накрая, бих искал да отправя **препоръка и за публикуване на дисертационното изследване** на докторанта Михаил Раев. Една подобна публикация ще има положителен ефект за развитието на литературата по разглежданата проблематика.

9. Въпроси към докторанта

Във връзка с публичната защита и със силния интерес, който предизвиква неговото задълбочено изследване, бих искал да отправя следните въпроси към докторанта:

1. Коя е основната причина, поради която както е посочено в уводната част на дисертацията, Гърция и Португалия влизат със сравнително сходни позиции в кризата (съответно 75% и 78% от средната стойност на БВП в ЕС по паритет на покупателната способност към 2011 г.), но излизат от нея с много по-голямо разминаване между двете икономики – съответно 63% и 79% от средното за ЕС по същия показател за двете страни през 2021 г.?

2. Ако Гърция и Португалия не бяха част от еврозоната, по-лесно или по-трудно щяха да излязат от кризите, които се разразиха в тях след световната икономическа и финансова криза?
3. Кои са основните препоръки, които би отправил дисертанта към институциите на страната, за да не се реализира митът за т.нар. „гръцки сценарий“ при приемането на еврото от България?

10. Заключение

В заключение, базирано на безспорните качества на представения дисертационен труд, искам убедено да изразя своето **положително становище**, както и подкрепата си за присъждане на Михаил Райчев Раев на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8 Икономика, докторантска програма „Икономика и икономическа политика“ в Стопански факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Дата: 01.06.2024 г. / гр. София

Подпис: